

teoreettisesti kunnianhimoista ja empiirisesti kiinnostavaa teosta ei voisi suositella

Marjo Kolehmainen

Vanhuuden käsityksiä ja kokemuksia Suomessa ja Venäjällä

Anna Kinnunen, Majja Könönen & Sinikka Vakimo (toim.): *Babuškoja, teräs-vaareja ja digisenioreita: Muuttuva vanhuus Suomessa ja Venäjällä*. Helsinki, Gaudeamus, 2022, 279 s. ISBN: 978-952-345-161-2

Toimitetussa teoksessa *Babuškoja, teräs-vaareja ja digisenioreita: Muuttuva vanhuus Suomessa ja Venäjällä* pureudutaan laajasti ”muuttuvan vanhuuden” teemoihin Suomessa ja Venäjällä. Kirjan keskiössä on ikääntymisen tarkastelu sosiaalisesti rakentuvana (kulttuurisena) ilmiönä, yhteiskunnallisena kysymyksenä, poliittisena säätelynä, sekä näiden moneen suuntaan vetävien paineiden alla elävien ikääntyvien ihmisten kokemukset Suomessa ja Venäjällä. Kirjan kappaleet käsittelevät vanhenemisen diskursseja venäläisessä kirjallisuudessa (Savkina, Harris), sairauksien, kuten dementian sosiokult-

tuurista määrittelyä (Vakimo), sekä dementiadiskurssin ymmärrystä Venäjällä, myös kaukokirjallisuutta hyödyntäen (Könönen), vanhempien naisten kulttuurisia kuvastoja (Varjakoski), isovanhemmukseen liittyviä teemoja (Pietilä ja Ojala, Tiaynen-Qadir), hoivapalveluita Suomessa (Van Aerschot ja Sihto) sekä Venäjällä (Parfenova, Zdravomyslova ja Nizamova), seksuaalisuuden merkitystä myöhemmällä iällä (Zelikova) ja yhteisöllisyyttä myöhemmällä iällä erityisesti paikkaan sidottuna kokemuksena (Tiilikainen ym.). Kirjan toimittajat ottavat myös kantaa siihen miten ja minkälaisilla tutkimusotteilla vanhoja ihmisiä tulee tutkia. He nostavat esiin kysymyksiä liittyen menetelmiin, aineistoihin, näkökulmiin, tutkimuksen toteuttamiseen, sekä siihen, minkälaisia käsityksiä vanhuudesta tuotetaan, ja siihen, ketkä edes ovat ”vanhoja ihmisiä”. Esimerkiksi kaunokirjallisuuden yhteiskunnallisen merkityksen tunnistaminen Venäjällä (miksi myös Suomessa) nostetaan esiin kiinnostavana empiirisenä keinona ymmärtää ikääntymiseen liitettäviä diskursseja. Kirjan eri kappaleiden moninaiset metodologiset lähestymistavat, sekä niistä käyty keskustelu johdanto- ja yhteenvetoluvussa toimivat hyvinä lähtökohtina muillekin (ikäntymisen) tutkijoille pohdittaessa ajankohtaista kysymystä siitä, kuinka vanhoja

ihmisiä tulisi tutkia siten, ettei heihin liitettäviä stereotyyppioita päädyttäisi vahvistamaan.

Teoksessa käsitellään kahta maantieteellistä aluetta, Suomi ja Venäjää. Sitä, miksi Venäjä on valittu Suomen rinnalle tarkastelukohteeksi, perustellaan mm. venäjänkielisten muuttoliikkeellä Suomeen. Suomessa asuvat venäjänkieliset jäävät kuitenkin kirjassa vähälle huomiolle, ainoastaan Tiaynen-Qadir käsittelee heitä omassa luvussaan yhtenä osana aineistoaan. Toinen perustelu valinnalle on lisätä venäläistä sosiaali- ja kulttuurigerontologista tutkimusta suomen kielellä. Tämä toteutuu kirjassa hyvin, ja nyky-Venäjää käsittelevät tutkimukset ovat relevantteja keskustelunavauksia suomalaisille Venäjä-tutkijoille. Kahden kulttuurin vertailu on haastava tehtävä. Kirjan monessa kohdassa pohditaankin, kuinka toisaalta Venäjällä yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden painottuminen on erilaista kuin Suomessa, ja toisaalta kuinka varoa yksinkertaistuksia liittyen kyseisiin jaotteluihin. Venäjää käsittelevät kappaleet ovatkin omiaan rikkomaan näitä ”kulttuurilla selittämisen” sudenkuoppia tuomalla tuoretta tutkimustietoa myös suomenkielisen Venäjä-tutkimuksen piiriin.

Pohdin lyhyesti teoksessa esitettyä keskeistä kysymystä ”mi-

ten vanhuus ja vanhuuden kokemus rakentuu sekä arkisessa vuorovaikutuksessa että yhteiskunnan ja sosiaalisen järjestyksen kehyksissä” (s. 8) soveltaen Gilleard ja Higgsin *Social Divisions and Later Life: Difference, Diversity and Inequality* (2020, Policy Press) teosta. Gilleard ja Higgs, kuten tämän teoksen kirjoittajat, korostavat, että mikään ikääntymisen yksittäinen kategorisointi ei ole kestäväällä pohjalla. He ehdottavat, että siinä mitä tutkitaan vanhuuden nykyhetkenä (eli ikääntymisen tutkimus), näkyy vahvasti tutkimuksen kohteiden eletyn elämän kokemukset ja kaiut, jotka on eletty ja koettu tiettyjen sosiaalisten rakenteiden keskellä (mt. 141–142). Kinnunen ja muut avaavat teoksessaan monipuolisella tavalla mitä nämä sosiaaliset rakenteet voivat olla, ja minikälaista elämä myöhemmällä iällä voi olla niiden vaikutuksen alla. Gilleard ja Higgs (2022) ehdottavatkin, että vanhuutta tulisi ”kategorian” tai ”identiteetin” sijaan lähestyä sosiaalisena areenana, jossa erilaiset intersektionaaliset eletyt kokemukset materialisoituvat. Myös Kinnunen ja muut huomauttavat, että ”yhden yhtäläisen vanhuuden sijaan tulisikin puhua monista, erilaisista vanhuuksista ja vanhuuden odotushorisonteista” (s. 8). Ikääntymisen keskeisyys ihmisen elettyinä kokemuksena tulisi siten määritellä suhteessa muihin sosiaalisiin jakolinjoihin

(*social divisions*) ja identiteetteihin sen sijaan, että sen katsottaisiin itsessään tarkoittavan mitään (Gilleard ja Higgs 2022, s. 156). Kinnusen ja muiden kirja esitteleekin monipuolisesti, mitä voi tapahtua ihmisen siirtyessä tälle kyseiselle ikääntymisen areenalle. Areena on muutoksessa, ja lisäksi jokainen tuo mukanaan areenalle oman henkilökohtaisen eletyn elämänsä.

Ikääntymisellä on omat lainalaisuutensa jota sitovat ympäröivät instituutiot, sekä myös kehon oma biologinen ikääntymisen prosessi (Gilleard ja Higgs 2022, s. 141). Kinnunen ja muiden kirjassa otsikkoon nostettu ”muuttuva vanhuus” on nähdäkseni jotain mikä tapahtuu dialogissa ympäröivien (muuttuvien, sekä myös pysyvien) rakenteiden kanssa, vahvasti myös kehollisena kokemuksena. Kirja tarjoaa laajan kattauksen intersektionaalisia näkökulmia siihen, miten yhteiskunnan jäseniin kohdistetaan erilaisia paineita, esimerkiksi ikääntymisen myötä. *Babuškoja, teräsvaareja ja digisenioreita: Muuttuva vanhuus Suomessa ja Venäjällä* on kattava ja ajankohtainen teos, ei ainoastaan ikääntymisen tutkijoille vaan muillekin eriarvoisuudesta ja sen tutkimuksesta kiinnostuneille.

Anastasia Asikainen

Avustettu lapsettomuus lisääntymisteknologioiden aikakaudella

---

Elina Helosvuori:

Procreative Entanglements. Embryos, Clinical Practices and Experiences of Childlessness in the Age of Assisted Reproduction. Helsinki: Helsingin yliopisto, Publications of the Faculty of Social Sciences no: 193, 2021, 96 s.

ISBN 978-951-51-7018-7.

Elina Helosvuori tutkii väitöskirjassaan *Procreative Entanglements* tahatonta lapsettomuutta ja teknologisesti avusteisia lisääntymismenetelmiä (*assisted reproductive technologies*). Määritelmällisesti tahattomasti lapsettomat eivät ole saaneet lapsia lisääntymispyrkimyksistä huolimatta tai lasten määrä on jäänyt tavoitteesta. Avusteinen lisääntyminen on väestön mitakaavassa marginaalinen ilmiö – Suomessa reilut viisi prosenttia lapsista syntyi hedelmöityshoitosten seurauksena vuonna 2018. Silti väitöskirja luo yhteiskunnallisesti tärkeää tietoa siitä, mitä lapsettomuus ja lisääntyminen tarkoittavat Suomen kaltaisessa yhteiskunnassa, jossa lisääntymisessä avustavat teknologiat ovat yleisesti käytössä. Hedelmöityshoidot eivät vaikuta vain lapsettomuuden kokemiseen